

Інна ДЕМУЗ,
доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри документознавства
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
(Переяслав-Хмельницький, Україна) demuz_inna@ukr.net

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-АНАЛІТИКІВ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано вітчизняний ринок аналітичних послуг, прослідковано попит на фахівців у сфері аналітики, розглянуто питання підготовки майбутніх аналітиків у закладах вищої освіти України.

Звернуто увагу на те, що сьогодні аналітика є важливою і необхідною для всіх сфер життєдіяльності людини й суспільства, а не лише для економічних, бізнесових, політичних аспектів та ІТ-технологій. У сучасному інформаційному суспільстві вагоме значення має саме інформаційна аналітика.

Доведено, що наразі аналітична діяльність як самостійний вид не виокремлена. Підготовка фахівців у вишах України здійснюється в основному за спеціальностями 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та 124 «Системний аналіз», що значно звужує можливості майбутнього фахівця-аналітика і зводить його уміння до відбору та класифікації інформації або за бібліотечним принципом, або суто кібернетичними методами.

Ключові слова: аналітика, інформаційно-аналітична діяльність, інформаційна аналітика, фахівець-аналітик, підготовка фахівців аналітичного спрямування.

Inna DEMUZ,
Doctor of Historical Sciences,
the Head of the Chair of Document Science Department
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University
(Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine) demuz_inna@ukr.net

TRAINING OF SOCIAL-COMMUNICATIVE ANALYST IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article analyzes the Ukrainian market of analytical services, studies the demand for experts in analytics and examines the issue of the training of future analysts in higher education institutions of Ukraine.

It has been noted that today analytics is important and necessary for all spheres of human life and society (including science, education, library, management and so on), and not only for economy, business, policy and IT technologies. Analysts in the subject field can hold positions such as «financial analyst», «risk analyst», «system analyst», «investment analyst», «business analyst», «analytic-marketing expert»; in the field of information technologies – «software analyst», «programmer analyst», «computer communications analyst», «analyst of computer systems»; in the humanitarian sphere – «policy analyst», «information analyst», «analyst of consolidated information» etc.

In the modern information society, information analytics is particularly important. The lack of the training on specialty «Analytics» in higher educational institutions leads to failures in the conduct of information wars, significant errors in the formulation of predictions, science-based definitions of state policy vectors and so on.

The author argues that at present, analytical work as an independent form is not separated. In Ukraine specialists in higher educational institutions are trained mainly on specialties 029 «Information, Library and Archives» and 124 «System Analysis» that significantly reduces the possibilities of a future analyst and his ability to select and classification information either on a library basis or purely cybernetic methods. In addition, specialists in analytics are trained within the programme «Information analytics and impacts» on specializations «Consolidation of economic information» and «Consolidation of special information»; by the programme «Information analytics and public relations», «Information analytics» on specialty «Information, library and archives».

The experience of separate higher education institutions to train specialists in analytics and to develop their professional competencies is considered. Attention is also devoted to the role, form and content of information and analytical disciplines as well as profile of the final-year student (gained knowledge and skills; place of work; held the positions, etc.).

The necessity of introducing in higher education institutions such specialty as «Analytics» to train the specialists in analytics, in particular for the social and communicative sphere (information analysts) has been drawn attention to.

Key words: analytics, informational and analytical activities, information analytics, analyst, training of specialists in analytics.

Постановка проблеми. В сучасних установах документаційне забезпечення перетворилося на високотехнологічний виробничий процес, систему організаційного, інформаційного, аналітичного, правового, ретроспективного та прогностичного забезпечення їхнього функціонування, документування управлінської інформації та сприяння прийняттю правильного управлінського рішення. Виходячи з цього, підбором інформації, її обробкою і ґрунтовним аналізом повинен займатися не спеціаліст галузі, який приймає важливі управлінські рішення, а підготовлений для цього фахівець – аналітик (зокрема документознавець, інформаційний аналітик).

Наразі інформаційна аналітика стала вагомим фактором успіху будь-якої організації, підприємства чи фірми. Сьогодні швидкими темпами розвиваються ринки інтелектуальних продуктів, аналітичної інформації, методичного та програмного забезпечення (Ліпінська, 2015: 96). Відкриваються інформаційно-рекламні агенції, інформаційно-аналітичні підрозділи, розширюється коло центрів науково-технічної інформації, патентних структур. Так, інформаційно-аналітичні служби (підрозділи) наразі створені в органах державної та місцевої влади, міністерствах, відомствах, при політичних партіях, у сфері бізнесу, органах ЗМІ. Вони являють собою комплексну структуру, що складається з окремих підрозділів (груп, секторів), об'єднаних за принципом спільної діяльності щодо оптимальної обробки запитів, які виникають у користувачів інформації; вони розглядаються як елемент єдиної управлінської системи, заснованої на процесному методі управління; забезпечують надходження, систематизацію і аналіз різних видів інформації (економічної, правової, кон'юнктурної, рекламної, патентно-ліцензійної, соціально-політичної, науково-технічної тощо) (Березняк та ін., 2011: 3–4, 5).

Поряд із цим зміцнюється роль ефективного інформаційного забезпечення різних напрямів соціального управління.

У зв'язку із загостреною потребою у фахівцях аналітичного спрямування постало питання їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти. Крім того, наразі особливої гостроти набула проблема недостатньої розробки науково-методичних аспектів процесу формування інформаційно-аналітичних умінь і навичок майбутніх фахівців, насамперед комунікаційно-документаційного спрямування.

Аналіз досліджень. Питання інформаційно-аналітичної діяльності знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників. Теоретичні, мето-

дичні, технологічні й організаційні аспекти функціонування інформаційної аналітики вивчають В. Андрієнко, Г. Гордукалова, В. Горвий, О. Дроздова, С. Кулицький, О. Мандзюк, О. Михайлюк, І. Муковський, П. Конотопов, Ю. Курносів, І. Левкін, О. Матвієнко, І. Мелюхін, В. Пархоменко, В. Онопрієнко, Е. Семенюк, Г. Сілкова, Ю. Сурмін, Л. Філіпова тощо. Водночас аналітичну діяльність як один із видів наукової діяльності в межах методології наукових досліджень розглядають С. Артюх, А. Габович, І. Грищенко, В. Ковальчук, О. Крушельницька, Н. Кушнарєнко, В. Романчиков, В. Шейко та інші. Специфіка аналітичної діяльності у певних галузях також привертає увагу науковців: у державній політиці (І. Петренко); міжнародних відносинах (І. Боднар, І. Костира); праві (В. Мацюк, І. Стаценко-Сургучова); освіті (Б. Тевлін); неприбуткових організаціях (Ю. Сурмін); бібліотечній справі (О. Кобелєв, В. Пальчук); паблік рилейшнз (Ю. Шафарєнко). Питання, які стосуються процесу інформаційно-аналітичного забезпечення системи державного управління, досліджуються у працях В. Авер'янова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, А. Додонова, Д. Ланде, А. Семенченка, С. Телешуна та інших. Важливі аспекти політичної аналітики розглядаються у роботах таких зарубіжних дослідників, як Г. Брувер, А. Вілдавські, Д. Гупті, К. Паттон й Д. Савицькі, а також таких українських і російських учених, як В. Ребкал, С. Телешун, В. Тихомиров, С. Туронок, І. Яковлев.

Тобто, як засвідчує аналіз наукової літератури, окремими напрямками дослідження виступають питання державно-управлінської аналітики, інформаційної аналітики, частково аналітики у сфері економіки тощо. Водночас вивчення питань підготовки фахівців-аналітиків, особливо для соціально-комунікативної сфери, потребує виняткової дослідницької уваги, оскільки цей аспект розкритий лише у дослідженнях Т. Гранчак, С. Григораш, О. Кобелєва, А. Ліпінської, О. Мандзюка.

Метою статті визначаємо аналіз вітчизняного ринку аналітичних послуг та, відповідно, розгляд питання підготовки фахівців даного профілю у ЗВО України.

Виклад основного матеріалу. Звертається до термінологічних визначень «аналітики», «інформаційної аналітики», «інформаційно-аналітичної діяльності» тощо у даній статті не будемо, адже крім того що цим питанням приділена значна кількість теоретичних досліджень, односторонніх тлумачень цих дефініцій наразі не існує. Розглядатимемо *інформаційну аналітику* як таку,

що виконує завдання якісно-змістовного перетворення інформації, перетинаючись з науковою (виробництво нового знання) та управлінською (розробка варіантів рішень, сценаріїв) діяльністю.

Аналітика продукує необхідний і оптимальний обсяг інформації для прийняття ефективного управлінського рішення. Проте, як вважає В. Варенко, сьогодні аналітичні методика застосовуються зазвичай у вузькоекономічних, бізнесових і політичних аспектах діяльності. На думку дослідника, лише аналітика забезпечує управлінців і бізнесменів необхідною і достатньою інформацією для прийняття своєчасного і ефективного управлінського рішення; діагностує, прогнозує, убезпечує управлінців від загроз, ризиків і небезпек, що продукує сьогодні; допомагає вирішити нові, нетипові, нестандартні проблеми, що виникають у результаті ускладнення соціально-політичного та економічного життя суспільства; допомагає уникнути (послабити дію) кризових ситуацій в економіці та політиці, чинників ризику за допомогою отримання відповідної інформації; підвищує системність та достовірність прийняття управлінського рішення; знижує інформаційне навантаження на осіб, що приймають управлінське рішення шляхом фільтрації потоків інформації; забезпечує відповідними інформаційно-аналітичними технологіями і методиками управлінців та бізнесменів, змінює їхню ментальність тощо (Варенко, 2013: 39).

Отже, суспільно-політична ситуація в Україні прямим чин ‘ом впливає на ринок праці, внаслідок чого ряд професій перестають бути «модними», інші – стрімко набувають популярності. Прогнози потреби у фахівцях на найближчі роки розробляються на основі аналізу ключових трансформацій ринку праці: розвиток інформаційних технологій, мобільність, потреба в універсальних професіоналах тощо. Згідно з рейтингом Міжнародного кадрового порталу HeadHunter Україна «Професії майбутнього», затребуваними у майбутньому, будуть ІТ-фахівці, інженерні спеціальності, професії, пов’язані з маркетингом та продажами, фахівці агросектору, екологи, епідеміологи. Сучасне суспільство, яке більшість учених називає суспільством ризиків, у майбутньому потребуватиме послуг *аналітиків*, бізнес-консультантів, бізнес-коучів, форсайтерів та персональних бренд-менеджерів. Відомий діловий журнал «Forbes», врахувавши середню погодинну зарплату, кількість робочих місць та їхнє збільшення за останні кілька років, за результатами 2014 р., найбільш перспективними вважає кілька професій зі сфери інформаційних технологій. Це – розроб-

ники програмного забезпечення (1-е місце), веб-розробники (6-е місце), адміністратори database (8-е місце) та фахівці з інформаційної безпеки (12-е місце). Другою за популярністю, на їхню думку, є професія *аналітика*. Так, кількість вакансій маркетингових аналітиків (2-е місце) зросла з 2010 р. на 14%. Аналітик у сфері фінансів зайняв 4-е місце.

Згідно з рейтингом «ТОП-20 професій майбутнього» від Business Insider, головного порталу інсайдерських новин корпорацій, перспективними вважаються розробники ІТ, загальні й операційні менеджери, *аналітики управління та менеджменту, аналітики комп’ютерних систем*, адміністративний персонал, маркетологи, юристи, представники з продажу та.

Інтернет-портал CareerCast, база даних якого об’єднує вакансії та пропозиції роботи США і Канади, оприлюднив власний прогноз, при складанні якого фахівці оцінювали сумарний дохід, можливість кар’єрного зростання, ймовірність стресових ситуацій, привабливість робочого середовища, а також фізичні вимоги до 200 найбільш поширених посад. За результатами досліджень, перше місце посіли *страхові аналітики*, друге і третє – аудіологи та математики відповідно. П’ятірку лідерів замкнули статистики та фахівці у галузі біомедицини. На високих позиціях опинилися також *наукові аналітики*, інженери-програмісти та фахівці комп’ютерних систем. За версією американського інформаційного порталу U.S.News, до переліку найкращих професій у світі потрапили: розробник програмного забезпечення, *аналітик комп’ютерних систем, аналітик з інформаційної безпеки*, веб-розробник, *аналітик ринку*, менеджер із маркетингу, бухгалтер, шкільний психолог, інженер-механік; вважати свою професію найкращою можуть також *операційний аналітик*, ІТ-менеджер, фінансовий консультант (Рейтинг професій).

Ринок аналітики сьогодні не обмежується виключно економічною, бізнесовою та ІТ-сферами, а представлений, як зазначає Т. Гранчак, широким спектром послуг:

– *політика* (підготовка інформаційного підґрунтя ухвалення рішень для урядових структур різного рівня, для політичних партій, окремих політиків, захист інформаційного простору, виявлення й нейтралізація інформаційних маніпуляцій тощо);

– *бізнес* (аналіз попиту, збуту, аналіз ефективності просування продуктів, організації роботи фірми, інформаційного супроводу бізнес-проектів, протидії і нейтралізації інформаційних атак тощо);

– наука (аналіз ефективності та інформаційне представлення наукової діяльності наукових установ, наукових видань, окремих науковців);

– освіта (моніторинг нормативно-правових документів у сфері освіти, аналіз і прогнозування освітньої діяльності ВНЗ);

– веб-середовище (просування інформації в інтернет-середовищі) (Гранчак, 2017: 117–118).

На нашу думку, даний спектр варто доповнити також і сферою *бібліотечного інформаційно-аналітичного виробництва*, представленого, зокрема, корпоративними інформаційно-пошуковими системами, віртуальними довідковими службами, бібліотечними системами, що ґрунтуються на розгалужених каналах зв'язку, реферативними й картографічними базами даних, діяльністю спеціальних інформаційно-аналітичних служб тощо. Зокрема, О. Кобелев наголошує на необхідності підготовки аналітичних працівників власне для бібліотечної галузі: фахівці спеціалізованих інформаційно-аналітичних відділів бібліотек (*аналітик-когнітолог, аналітик-експерт*),

співробітники, які виконують інформаційно-аналітичні завдання в інших структурних підрозділах установи (*бібліограф-аналітик*) (Кобелев, 2015: 38; Кобелев, Мар'їна, 2016: 3). Адже значний вплив на становлення інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотеках має такий чинник, як трансформація самої бібліотеки, яка сьогодні стала провідним комунікаційним центром, пройшовши шлях від накопичення, зберігання, обробки та розповсюдження документованої інформації, організації інформаційного обслуговування до роботи з конструктами знань (Кобелев, Мар'їна, 2016: 4).

Висновки. Таким чином, аналіз вітчизняного ринку аналітичних послуг засвідчує значний попит на фахівців даної сфери. Встановлено, що наразі професія аналітика є важливою не лише для розвитку економіки, бізнесу, політики, ІТ-технологій, а й для соціально-комунікативної сфери – науки, освіти, бібліотечного обслуговування, інформаційного забезпечення суспільних процесів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березняк Н. В., Кваша Т. К., Новіцька Г. В. Діяльність інформаційно-аналітичних служб для супроводження комерціалізації результатів науково-технічної і інноваційної діяльності. Науково-технічна інформація: наук. журн. 2011. № 4. С. 3–7.
2. Варенко В. М. Інформаційна аналітика в Україні: необхідність впровадження, проблеми функціонування, перспективи розвитку. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія: наук. журн. Київ, 2013. № 1. С. 35–39.
3. Гранчак Т. Дисципліни аналітичного профілю як компонент програми підготовки бакалаврів із спеціальності «інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Наукові праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 46. С. 117–128.
4. Кобелев О. Інформаційно-аналітична складова в системі підготовки фахівців соціокомунікаційної сфери. Вісник Книжкової палати. 2015. № 12. С. 38–41.
5. Кобелев О. М., Мар'їна О. Ю. «Інформаційний аналіз і консалтинг» у системі підготовки спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери. Бібліотечний вісник. 2016. № 3. С. 18–22.
6. Ліпінська А. В. Місце інформаційно-аналітичної діяльності серед фахових дисциплін підготовки документознавців. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія: наук. журн. 2015. № 1. С. 95–100.
7. Рейтинг професій. Офіційний сайт Донецького національного університету імені Василя Стуса. URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk-ua/admission/Pages/reityng-profesiy.aspx>.

REFERENCES

1. Berezyak N. V., Kvasha T. K., Novitska H. V. Diyalnist informatsiyno-analitychnykh sluzhb dlya suprovodzhennya komertsializatsiyi rezultativ naukovo-tekhnichnoyi i innovatsiynoyi diyalnosti [Activities of information and analytical services to support the commercialization of the results of scientific and technical and innovation activities]. Naukovo-tekhnichna informatsiya: Journal of Scholarship. 2011, Nr 4, pp. 3-7 [in Ukrainian].
2. Varenko V. M. Informatsiyna analityka v Ukraini: neobkhdnist vprovadzheniya, problemy funktsionuvannya, perspektyvy rozvytku [Information analytics in Ukraine: the need for implementation, problems of functioning, prospects of development]. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya: Journal of Scholarship. Kyuyiv, 2013, Nr 1, pp. 35-39 [in Ukrainian].
3. Hranchak T. Dystsypliny analitychnoho profilyu yak komponent prohramy pidhotovky bakalavriv iz spetsialnosti «informatsiyna, bibliotечna ta arkhivna справа» [Disciplines of the analytical profile as a component of the programme to train students for Bachelor's Degree on specialty «Information, Library and Archives»]. Naukovi pratsi Nats. b-ky Ukrayiny im. V. I. Vernadskoho: Journal of Scholarship. Kyuyiv, 2017, Nr 46, pp. 117–128 [in Ukrainian].
4. Kobyelyev O. Informatsiyno-analitychna skladova v systemi pidhotovky fakhivtsiv sotsiokomunikatsiynoyi sfery [Information and analytical component in the system of the training of social-communicative specialists]. Visnyk Knyzhkovoyi palaty. 2015, Nr 12, pp. 38–41 [in Ukrainian].

5. Kobyelyev O. M., Mar'yina O. Yu. «Informatsiynny analiz i konsal'tynh» u systemi pidhotovky spetsialistiv bibliotekno-informatsiynoyi sfery [«Information analysis and consulting» in the training of library and information specialists]. Bibliotekhnny visnyk. 2016, Nr 3, pp. 18-22 [in Ukrainian].

6. Lipinska A. V. Mistse informatsiyno-analitychnoyi diyalnosti sered fakhovykh dystsyplin pidhotovky dokumentoznavtsiv [Place of informational and analytical activities among professional disciplines in the training of document specialists]. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya: Journal of Scholarship. 2015, Nr 1, pp. 95–100 [in Ukrainian].

7. Reytynh profesiy [Profession rating]. Ofitsiynny sayt Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylya Stusa [The official website of the Vasyl Stus Donetsk National University]. URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk-ua/admission/Pages/reityng-profesiy.aspx> [in Ukrainian].